

éreztetnek velem. A teljességből nem hiányzik a pátriárkák módjára világló bölcsesség, a kötetben uralkodó, klasszikus arányérzék. Humorérzékéről sem hallgathatok. Számos metaforáját mintha a komikus múzsa súgná neki, és politikai sugallatú verseiben is a szatirikus jelleg uralkodik. Csokonai mellett Petőfi, Arany szatírái jutnak eszembe (pl. *Okatootája; Eldorádó*). Szatirikus politikai verse, *A főcsapós* a nemzet érdekét a nemzeti sérelmek fölé helyezve, majdnem barátságos hangot üt meg a nemrég hazánkba látogatott Vlagyimir Putyinról. Szemernyi túlzással sem él a világgazdasági érdekünk kedvéért, sem az ötven évig tartó, '56-ban otrombán megismételt „felszaba-

dítás” és fél évszázados rabság megszüpítésére. Történelmi ihletője, 1956 forradalma és az őt személyében is büntető megtorlás érthető düheit is elegáns iróniával vagy malíciával kezeli. Megbocsátani azoknak nem tud, akik az óriási mezei poszka formájú lánctalpasokban „hazajöttek” úrhatnámkodni, azaz szolgaként végrehajtani az ukázokat. Vívómesteri szúrásainak eleganciája a kétfedelű humorban gazdag Kányádira emlékeztet. A szorult helyzet hozta így: Kányádinak a konduktori terror elleni dac, Buda Ferencnek az ötvenhat utáni börtönév s a sokáig tartó megfigyeléssel szembeni lelki erő.

FARKAS GÁBOR

Dobozi Eszter: Hószín átfut, sár fennakad

Orpheusz, 2018

FARKAS GÁBOR (1977) Szigetszentmiklós

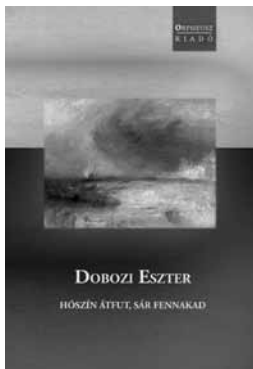
Nincsen az embernek más hivatása e földön, mint keresni – keresni folyton a boldogság, az üdvözülés forrásait. A bölcs tudja, mindez annál nehezebb, minél közelebb érzi magához a boldogság akármi gyenge szikráit is. És bölcs-e a költő? Lehetett-e bölcsőbb a múltban? Hiszen a klasszikusokat olvasva a gyanútlan olvasó rögvést hajlamos a túlzó értékítéletre, miszerint egy-egy strófában, sorban felfedezhető az emberi boldogság gyötrelmesen kicsikart (vagy éppen pátoszosan elérhetetlenek tűnő) fundamentuma. És a ma költői? Soraitak abban, hogy üzenetük bármily csekély módon eljusson az olvasóig, nem segíti sem a kollektív kulturális emlékezet, sem az ingerküszöb relatív magassága. Ilyen bölcséleti alternatívákkal szembesülve írtam Dobozi Eszter korábbi verseskötetéről (*Ahogy ő néz, ahogy ő lát*, 2015), és vettem kezembe a költő e mostani, a 2018-as könyvhétre megjelent *Hószín átfut, sár fennakad* című könyvét is.

„A hetvenes évek vége óta jelen levő költő már a pálya elején feltűnt meditatív-intellektuális hangjával, ami aztán később egyre sűrítettebb formában szólalt meg” – így fogalmazza meg találóan Bakonyi István a Tiszatáj 2016. októberi számában közölt recenziójában Dobozi Eszter lírikusi alkotását. És ez a meditatív-

intellektuális hang hatja át a szerző újabb verseit is. És az újabb költeményekre is egyformán igaz, hogy elválaszthatatlan a lírai hangnemtől az eszmeiség tradíciója és a tradíciók eszmeisége. Vasy Géza a költő viszonyát a hagyományhoz szintén az életmű releváns tulajdonságának látja. Megállapítása, mely szerint „Dobozi Eszter [...] az ókortól napjainkig ívelő tendenciák sokoldalú ismeretében lehetetlenek és értelmetlenek tartja ennek a hagyománykincsnek az elvetését, leminősítését, ugyanakkor korántsem tekinthető konzervatív költőnek” (*Az Egy: Látó, Fehér, Kettőztető, Másolhatatlan = Tíz kortárs költő, Felsőmagyarország–Szépirás*, 2007), összecseng például Erős Kinga hasonló jellemzé-

sével: „Csendes, komoly szavú líra ez, melyben a mondandó legtöbbször kötött formát talál, s az alkotói igényesség felelősségtudattal egészül ki. [...] sosem ír divatos semmiségeket, sokkal inkább az irodalom és a hagyomány megtartó erejét hangsúlyozza és félti (Kortárs, 2003/7–8).

Az újabb kötet meghatározó stílusértékét a szakrális versbeszéd és az emlékezet, a tapasztalat alkotta relatív tér és idő perspektívája adja. Már a könyv több fejezetének címében lévő határozószók (*Oda-fönn kik elhajóznak, Eleitől fogva*) és főnevek (*Képek*

és képzetek, Mit akar az emlékezet?) sugallják az olvasónak, hogy a tér- és időtapasztalás a könyv verseiben megjelenő tematikus lírai alapélmény fontos tényezője. A tér- és időtapasztalás az egyén alanyi létélménye az első fejezet (*Ő lesz ígéret) Programok, rendszerek* című költeményében. A jelenkori lét egzisztenciális alapját jelenti a gépi környezet, amelyből a lírai én úgy akarja a kitörést, hogy az ösztönös düh hangján szólal meg: „Nem fogtok begyűrni, se ilyen-olyan / programok, rendszerek! Digitálisak / s azon túliai!” A jelenben a lélek belső terein (is) uralkodó virtuális terekkel állítja szembe az én a múltat az archaikus „egykoron” határozószó alkalmazásával, egyben utalva arra is a vers végén, hogy az életelen digitális világgal szemben „hallani, hogy surrog, él a nedv alatt”. (Az élő nedv itt voltaképpen a vezetékek száraz adatáramával ellentétbe állított lüktető lét, szűkebben a vér szimbóluma). Már címe is mutatja, hogy a *Programok, rendszerek*hez hasonló tematikát hordozó vers a kötet végén olvasható *Rendszereidben*. A vershelyzet alapja a modern kori adattárolás eszköze, a winchester. Dobozi a szövegben tulajdonképpen az adatok és az emberi agy, illetve idegrendszer, azaz az érzékelés összefüggéseit fogalmazza versbe. A számítógépes adathordozó, amiben „rögzül színek sokasága s a fény, amely eltölt”, így válik az emlékezet, és – kisebb túlzással élve – az örökkévalóság eszközévé, amelyben – a mentett képek által – „a reszketeg élet [...] azt lükteti, hogy van / még erejéből”.

A múlt, a hagyomány, az emlékezet, illetve ezek hatása a jelenkor emberének tetteire, gondolkodására – ez a kötet legtöbb versének vezérgondolata. E bölcsélet perspektívájából szemlél és fogalmaz Dobozi Eszter megidézve költőelődöket (*Igék, számok; A tájba lehelve; Kéklő*) és mitológiai alakokat (*Gilgames és Enkidu*). A halandó ember számára a lét az elmúlás és a megmaradás körkörösségében

értelmeződik: a jelen élő, éppen történő, aktív, a múlt pedig ezzel szemben lezárt, passzív. Az emlékezet és a hagyomány azonban élővé teheti a múltat is, ahogy ez a kötet több versében is alapvetés: „Most már minden a voltakra vetítve / igaz. Ez a túlélőnek a kincse” (*Viszonyítva*); „mint az ánizs / illata, lengte át a múlt a szobát” (*Ki készülődik innen*); „a magába fordul, / szűkülő tudatba / hull minden, ami volt. / Ám az el-eltűnőn / túl még valami él” (*Még valami él*). Mert ha a múltat végképp lezártnak tekintjük, akkor nem vesszük figyelembe az emlékek és a hagyomány jelenünkre gyakorolt hatását, amelyek nélkül „torzó lesz minden élet [...] s már semmi sem [lesz] ugyanaz” (*Tankák*).

Végül az összekuszálódott egzisztenciális létben, amelyben „illan időnk [...] Elleng / a végtelenbe kéklőn” (*Kéklő*), már elveszni látszik a humánus, mert „ki tudja, mit akar az emlékezet”, és ki tudja, hogy hol „a tökéletes rend” (*Mit akar az emlékezet?*)? A válasz: a művészet, amely jelen megalkotottságával magában hordozza a múlt emlékeit, és áthagyományozza a jövőnek a jelen értékeit. Ebben az ételemben (is) időtlen az alkotás az alkotó végességével szemben. Vagyis a művészet, „mint versnek a ríme, / időn kívülien éppúgy fölizzik. / S majd itt áll a tájba lehelve mindig” (*A tájba lehelve*). A költő számára pedig marad a jelenben a képek és a hangok rejteke, ahol tud „a fényes fehérrel / betelni, s csak lenni végtelenében” (*Amarillisz*).

A *Hószín átfut, sár fennakad* című verseskötet jól példázza, hogy – Erős Kinga szavaival – „Dobozi Eszter lírája az időbeliség dimenziójának kérdéseit is felveti, a múlt, a jelen és a jövő lehetőségét és tapasztalatát”, de ezen túlmenően a költőien lakozás dimenzióira is megpróbál válaszokat találni. Arra, hogy az emlékezet és a hagyomány hogyan teremti meg a művészet által jelenünkben a múlt és a jövő közötti érték közvetítő hidját.

KOLOZSI ORSOLYA

Szilágyi István: Katlanváros

MMA, 2019

A kolozsvári születésű, tavaly nyolcvanadik születésnapját ünneplő Szilágyi István régen jelentkezett új kötettel, pedig a szakma és az olvasóközönség is hosszú ideje várja egy új könyv születését, ami nem is meglepő olyan nagyszerű regények után, mint a

Kő hull apadó kútba (1975), az *Agancsbozót* (1990) vagy a *Hollóidő* (2001). Az MMA Kiadó ezt a várakozás keltette űrt igyekezett betölteni az idei könyvhétre megjelent *Katlanváros* című könyvvel, amely az író 1968 és 1988 között írt, főként az *Utunk* című